Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

OVERZICHT VAN HET BELGISCHE POLITIEK GEBEUREN IN 1990

Gedetailleerde inhoudsopgave

I. Staatshervorming 375

II. Regeringswijzigingen 377

III. Verkiezingen 378

IV. Begroting 378

V. Migrantenbeleid 382

VI. Abortus en mini-koningskwestie 383

VII. Justitie 384

VIII. Onderwijs 386

IX. Milieu 387

X. Verkeer en infrastructuur 388

XI. Vlaamse administratie 389

XII. Andere 390

XIII. Buitenland 390

XIV. Koninklijk huis 392

XV. Politieke partijen 392

XVI. Vakbonden 395

XVII. Arbitragehof 395

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 1990

door Reinoud D'HAESE
Licentiaat,
en Pol VAN DEN DRIESSCHE
Licentiaat, journalist bij *De Standaard*

Op politiek vlak werd 1990 gekenmerkt door de toenemende profilering van de Gewesten en Gemeenschappen, het dreigend vastlopen van de nationale Belgische instellingen, de invloed van internationale gebeurtenissen op de binnenlandse politiek en het toegenomen belang van de milieuproblematiek in alle aspecten van het overheidsbeleid.

I. Staatshervorming

Na de regeling van de bevoegdheden van Gemeenschappen en Gewesten (Bijzondere Wet van 8 augustus 1988) en de goedkeuring van de Financieringswet (Bijzondere Wet van 16 januari 1989) bleven nog 3 belangrijke hoofdstukken over om de staatshervorming af te ronden. Dat waren de problematiek van de zgn. restbevoegdheden, het internationale verdragsrecht van de Gewesten en Gemeenschappen en de hervorming van het Parlement (inbegrepen de rechtstreekse verkiezing van de parlementen van de deelgebieden en de hervorming van de Senaat). Op deze terreinen werd in de loop van 1990 weinig vooruitgang geboekt als gevolg van de soms ver uiteenliggende standpunten van voor- en tegenstanders van een nog verder doorgedreven federalisering van de staat, waardoor vooral de grote partijen geen duidelijke eensluidende standpunten konden innemen. Vooral de (PS) Franstalige socialisten bleken intern verdeeld over de hervorming van de Senaat en de rol die aan deze assemblée moet worden gegeven.

De voorbereiding van de derde fase van de staatshervorming werd toevertrouwd aan de gemengde parlementaire commissie voor de Hervorming van de Instellingen. De werkzaamheden werden geleid door Kamervoorzitter Charles-Ferdinand Nothomb en Senaatsvoorzitter Frank Swaelen. De eerste vergadering ging door op 22 december 1989. Er werd afgesproken elke maandag achter gesloten deuren te vergaderen en de oppositie bij de besprekingen niet voor voldongen feiten te plaatsen.

Als eerste punt vatte de commissie de besprekingen aan inzake de residuaire bevoegdheden of restbevoegdheden. Dat zijn bevoegdheden die tot op heden niet op uitdrukkelijke wijze exclusief aan de nationale overheid, de Gemeenschappen of de Gewesten toegewezen werden. Op basis van het regeerakkoord moeten ze

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

toegewezen worden aan de Gemeenschappen en Gewesten. Verscheidene regeringsleden maakten hierbij herhaaldelijk bedenkingen of pleitten ten minste voor een zogenaamde hiërarchie der normen, waarbij de centrale regering het laatste woord zou krijgen. Dit dispuut laaide ook op toen België door de EG-Commissie werd gegispt over het in gebreke blijven van de uitvoering van sommige Europese milieurichtlijnen, hetgeen de nationale bevoegde staatssecretaris voor milieu, Miet Smet, inspireerde tot een uitval tegen de opsplitsing van de milieubevoegdheden.

Het probleem stelde zich begin februari in alle scherpte toen België een erg slecht rapport kreeg van Europees Commissaris voor Milieubeleid Ripa di Meana. Als oorzaak werd gewezen op de slechte afspraken tussen de diverse beleidsniveaus en de onduidelijke bevoegdheidsverdeling tussen die verschillende niveaus. Daardoor kon met name het Brussels gewest alle richtlijnen naast zich neerleggen, zonder dat de nationale overheid kon ingrijpen.

In tweede instantie werd gepraat over het internationale verdagsrecht. Omdat in het internationaal recht enkel staten worden erkend, stelt zich een dubbel juridisch probleem : hoe kunnen de regio's (internationaal erkende) verdragen sluiten en hoe verhouden afgesloten verdragen van de deelgebieden zich hiërarchisch tegenover die van de nationale staat, ingeval er tegenstrijdige belangen op het spel staan ?

De discussie werd niet vergemakkelijkt door de nakende herziening van de EG-verdragen. G.Geens, Minister-president van de Vlaamse Regering, en J. Vandemeulebroucke, lid van het Europees Parlement pleitten in die context onomwonden voor uitbreiding van de bevoegdheden en rechten van de regio's in Europa.

Tenslotte werd gepraat over de afschaffing van het zgn. dubbelmandaat (waardoor verkozenen tegelijk deel uitmaken van het nationale en van het regionale parlement) en de hervorming van de Senaat. Aangezien alle partijen zich reeds uitgesproken hadden ten gunste van rechtstreekse verkiezingen voor de parlementen van de Gemeenschappen en de Gewesten, spitste de discussie zich vooral toe op de hervorming van de Senaat. De Hoge Vergadering moest ofwel bestaan uit de leden van Gemeenschaps- en/of Gewestraden met beperkte nationale bevoegdheden, ofwel diende de Senaat uitgebreide zeggenschap te behouden over de nationale politiek maar dan met een veel kleiner aantal Senatoren. Het regeerakkoord van mei 1988 liet beide mogelijkheden open en ook de commissie raakte hier niet uit, vooral omdat de Parti Socialiste hierover intern verdeeld bleef.

De interparlementaire commissie legde op 23 april haar eindrapport neer. Het was in feite een inventaris van de standpunten en de knelpunten. Alleen inzake het internationale verdragsrecht was er enige vooruitgang geboekt. Op 13 juni haakte de liberale oppositie af en weigerde nog verder mee te werken aan de commissiewerkzaamheden omdat ze vermoedde dat de regering toch geen rekening zou houden met de conclusies.

Naarmate het immobilisme duurde werd vooral de VU ongeduldiger. Voorzitter J. Gabriëls dreigde herhaaldelijk uit de regering te stappen indien er geen bewe-

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

ging kwam in het dossier. Premier Martens beloofde daarom in augustus een initiatief vanwege de regering om de derde fase van de staatshervorming, die deel uitmaakte van het regeerakkoord, af te ronden. Er werd een vaag werkschema uitgestippeld en er werd een interkabinetten-werkgroep opgericht, die evenwel niet tot resultaten kwam.

Van verschillende zijden werden eisen gesteld of herhaald die de afwerking van het dossier bemoeilijkten. Ze ondersteunen de PS-visie, die rekening houdt met een vierde en een vijfde fase.

De Waalse Minister-president Bernard Anselme had reeds in maart geëist om de landbouw te regionaliseren. Daartegen rees langs Vlaamse zijde protest, vooral dan uit CVP-hoek en in het biezonder van de Boerenbond-vleugel. Op de vraag van de Franse Gemeenschap om de rest van het nationaal geïnde kijk- en luistergeld ook uit te keren aan de gemeenschappen werd van Vlaamse kant minder gunstig gereageerd. Men had er wel begrip voor dat men op die manier de financiële problemen van het Franstalig onderwijs hoopte op te lossen, maar vreesde een nieuwe oncontroleerbare uitgavenspiraal indien daarmee geen overdracht van nieuwe bevoegdheden gepaard ging. Men wilde hoe dan ook de financiële verantwoordelijkheid van de Gemeenschappen en Gewesten behouden. De herhaalde Vlaamse eis om de provincie Brabant te splitsen lokte in december een scherpe reactie uit bij de PSC : voor deze regeringspartij hoefde de VU niet langer in de regering te blijven. Het zwaarste argument lag echter in handen van de Vlaamse partijen. Uit een studie van de SERV bleek dat Vlaanderen in 1988 via de sociale zekerheid 87 miljard Bf overgedragen had aan Wallonië.

Om het debat weer op gang te brengen, ondernam vice-premier H. Schiltz (VU) in november een "Waalse ronde". In Louvain-la-Neuve, Luik, Charleroi en Namen voerde hij gesprekken met prominente Waalse en Wallingantische politici. Eind november lekte uit dat de Vlaamse politici afzonderlijk een bijeenkomst georganiseerd hadden in een poging om de derde fase uit het slop te halen. Het was naar verluidt "een opbouwend gesprek". In feite zat het dossier vast en wachtten de verschillende betrokken partijen de resultaten af van het congres dat de Parti Socialiste (PS) eind januari 1991 zou houden. Met name kan meer duidelijkheid inzake de verhouding tussen het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschap het dossier in één of andere richting deblokkeren. Vooral de nijpende financiële problemen van de Franse Gemeenschap, zeker tegen de achtergrond van de looneisen van de Franstalige leraars, zorgden voor spanningen binnen die partij tussen de PS'ers rond de Brusselse vice-premier Moureaux en de radicale Waalse regionalisten rond PS-fractieleider Robert Collignon.

II. Regeringswijzigingen

Begin januari raakte bekend dat Pierre Chevalier (SP), Staatssecretaris voor Wetenschapsbeleid in de nationale regering, wegens onorthodoxe financiële praktijken tijdelijk als advocaat geschorst werd door het Raad van Orde te Gent. Som-

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

migen tilden ook zwaar aan de indiening van een hoge onkostennota bij de Administratie voor Wetenschapsbeleid voor een reis naar Parijs. Hij nam ontslag en werd op 18 januari opgevolgd door zijn partijgenoot, de Waregemnaar Erik Derycke.

Op 3 mei werd gewezen partijvoorzitter André Cools (PS), Minister van Plaatselijke Besturen, Gesubsidiëerde Werken en het Water voor het Waalse Gewest, opgevolgd door zijn partijgenoot Alain Van der Biest, tot dan Minister van Pensioenen in de nationale regering. Meningsverschillen in de eigen partij lagen hiervan mee aan de basis. Met hem verdween een flamboyant Waals politicus uit de actieve politiek. Hij werd op zijn beurt opgevolgd door Gilbert Mottard, voormalig gouverneur van de provincie Luik.

III. Verkiezingen

Op 28 oktober grepen verkiezingen plaats voor de Raad van de Duitstalige Gemeenschap. De groenen kwamen als overwinnaars uit de stembusslag. De uitslag was als volgt:

	Stemmen	Aantal zetels	Verschil met 1986
CSP Christlich Sociale Partei (christen-democraten)	13.178	8	−2
PFF Partei für Fortschritt und Freiheit (liberalen)	7.756	5	s.q.
SP Socialistische Partei (socialisten)	6.407	4	+1
PDB Partei der Deutschsprachigen Belgier (nationalisten)	5.982	4	−1
ECOLO (groenen)	5.897	4	+3
SEP	–	0	−1

Daardoor behield de vroegere coalitie van christen-democraten en liberalen slechts een nipte meerderheid. Ten einde een stabiele regering te waarborgen en met de bedoeling de contacten met de regering van het Waalse Gewest te vergemakkelijken werd de coalitie na enige onderhandelingen uitgebreid met de SP. Op 13 november werden de namen van de Ministers van de Duitstalige Gemeenschap bekend gemaakt. Het werden J. Maraite (CSP), Voorzitter van de Executieve, B. Gentges (PFF), K.-H. Lambertz (SP) en M. Grosch (CSP).

IV. Begroting

Het tekort op de begroting voor 1989 bedroeg 397,2 miljard Bf of 6,6% van het BNP. Dat was 8,2 miljard minder dan de regering bij de begrotingscontrole

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

in de lente van 1989 vooropgesteld had. Uit de cijfers bleek dat zonder de renteuitgaven de ontvangsten 1,8 miljard hoger lagen dan de uitgaven. De vooruitzichten leken vrij gunstig. Het BNP lag een vol procent hoger dan in de begroting was geraamd, de achterstand bij het incohieren van de belastingen kon eventueel door een betere organisatie worden opgehaald en de overschotten van de sociale zekerheid vielen hoger uit dan in juli 1989 was geraamd. De stijgende rentevoeten dreigden de "rentesneeuwbal" evenwel opnieuw in gang te zetten.

De begrotingscontrole, die aanvankelijk tegen 15 januari aangekondigd was, startte uiteindelijk als gevolg van enkele reizen van regeringsleden pas op 24 februari.

De regering ging bij de begrotingscontrole uit van een verwachte intreststijging van 10,4% (i.p.v. 8,5%), waardoor alléén aan intresten rekening moest gehouden worden met een tekort van 33 tot 34 miljard Bf. Daar bovenop kwamen nog eens 10 tot 15 miljard Bf bijkredieten voor verschillende departementen. Wilde de regering het in het regeerakkoord vooropgezette doel halen om het netto te financieren saldo te beperken tot het cijfer van 1989, nl. 397 miljard Bf, dan diende nogmaals 8 miljard Bf gevonden te worden. In het totaal ging het dus om een bedrag van ongeveer 55 miljard Bf. Op basis van de meerontvangsten als gevolg van de gunstige conjunctuur werd later meegedeeld dat 30 miljard Bf zouden volstaan.

Om de leegloop van de financiële diensten van de staat naar de privésector tegen te gaan, besliste de regering 1,5 miljard uit te trekken om de werking van de belastingadministratie te verbeteren. Daarmee zou extra-personeel aangetrokken worden, zou de technische uitrusting verbeterd worden en zouden de ambtenaren beter bezoldigd worden. Verder nam de regering als voorafgaandelijke optie dat geen nieuwe fiscale lasten mochten opgelegd worden.

Om het verwachte tekort weg te werken zou de sociale sector 15 miljard Bf moeten inleveren. De overschotten van de sociale zekerheid (geschat op 10 miljard Bf) zouden opnieuw worden afgeroomd. Besparingen in de ziekteverzekering moesten 2 miljard Bf opleveren ; de rest van de sector zou nog eens 3 miljard Bf moeten inleveren. Verder werd ook gedacht aan de verkoop van staatseigendommen. Tenslotte zouden voorstellen uitgewerkt worden om de fiscale aftrek van bepaalde lasten te plafonneren.

Minister van Begroting H. Schiltz stelde verder vast dat de vruchten van de economische hoogconjunctuur vooral de burger en de ondernemer ten goede kwamen ; de inkomsten van de overheid stegen echter niet in dezelfde verhouding. Met name kloeg hij ook de fiscale ontwijkingspraktijken aan van burgers en bedrijven, die er via talloze achterpoortjes in slagen de staat belangrijke financiële middelen te onthouden. Bovendien bleven de lasten van de werkloosheidsvergoedingen buiten verhouding wegen op het staatsbudget : nog steeds genoten 680.000 personen een werkloosheidsuitkering, terwijl in bepaalde sectoren een blijvend tekort bestond aan gekwalificeerd personeel.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

In het raam van haar "sterke frank"-beleid nam de regering in 1990 drie belangrijke maatregelen. Op 1 maart werd de roerende voorheffing op nieuwe, vastrentende activa (obligaties, kasbons ...) verlaagd van 25 tot 10%. Hierdoor werden frankbeleggingen interessanter voor Belgische particuliere beleggers. De daaropvolgende staatsleningen werden een groot succes.

De dubbele wisselmarkt, die de frank voor speculanten moest behoeden, werd afgeschaft, waarmee aangetoond werd dat er geen behoefte meer aan was.

Van de zwakte van de Duitse mark naar aanleiding van de muntunie met de toenmalige DDR, maakte de overheid gebruik om aan te kondigen dat de Belgische frank voortaan van nabij de koers van de sterkste munten van het Europese Muntstelsel (EMS) zal volgen. Dit leidde ertoe dat het renteverschil tussen beleggingen in D-mark en Bf sterk terugliep.

Op 15 februari werd het wetsontwerp goedgekeurd dat de roerende voorheffing verminderde van 25 tot 10% . Deze in de gegeven context bizarre maatregel werd ingegeven door de bekommernis van regering en bedrijfsleven om de belasting op kapitaal meer in overeenstemming te brengen met de elders in de EG gehanteerde tarieven, wat dan weer de kapitaalvlucht moest beperken. Later op het jaar bleek dat dit een goede inschatting was geweest.

Ten einde de rentelast te drukken schreef de schatkist op eigen risico een staatslening uit. Ze richtte zich rechtstreeks tot de particuliere belegger, die een nettowinst van 9% kon verdienen. Door zich niet tot het consortium der banken te wenden (dat normaal voor een vaste overname instaat) spaarde de schatkist een commissie van 30 centiem op de uitgifteprijs uit. De bankiers reageerden onthutst. De inschrijving liep van 5 tot 14 maart en werd een succes : ze bracht uiteindelijk 70 miljard Bf op. Het begrotingsbeleid leverde de regering een applausje op vanwege het Internationaal Monetair Fonds (IMF), dat de Belgische economie kwam doorlichten en de in de 8 voorbije jaren geleverde prestaties imposant noemde. Het IMF stelde vast dat de overheidsfinanciën op weg zijn naar sanering, maar waarschuwde tegelijk dat het strakke begrotingsbeleid nog zeker 5 jaar dient volgehouden te worden om tot blijvende resultaten te leiden. Het deficit van de verschillende bestuursniveaus dient in die periode verder verminderd te worden van de huidige 6,5 tot 2,5 à 3,5% van het BNP.

Om terug te keren naar de budgettaire orthodoxie, gaf Minister van Begroting H. Schiltz zijn diensten half april de opdracht onderhandelingen te beginnen met alle ministeriële departementen om ruim 300 zgn. begrotingsfondsen op te doeken. Die begrotingsfondsen kunnen geld oppotten en bleken in het verleden herhaaldelijk gebruikt te worden om uitgaven te doen buiten de begroting. Bovendien verhinderen ze een duidelijk overzicht.

Minister H. Schiltz bepleitte in mei bovendien een ruim pact met de sociale partners, ten einde het begrotingsbeleid niet in gevaar te brengen door een hogere inflatie als gevolg van te snelle loonstijgingen.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

In datzelfde kader dient ook de beslissing van de Nationale Bank gezien te worden om de Belgische Frank strikt te koppelen aan de Duitse Mark. Op die manier wilde de regering de rentekloof tussen beide munten dichten en de positie van de munt consolideren, wat een gunstige invloed moet hebben op het totale economische beleid met het oog op de realisatie van de eenheidsmarkt.

Vanaf 16 juli trok de regering zich terug in begrotingsconclaaf. Vóór het zover was, werden tijdens voorafgaandelijke bilaterale besprekingen met de verschillende departementen reeds 80 tot 90 miljard Bf uitgaven weggesnoeid. Ongeveer 25 miljard Bf nieuwe uitgaven bleven behouden. Ook het grootste deel van de begrotingsfondsen werd afgeschaft ; slechts 54 daarvan bleven behouden.

De ontvangsten werden geraamd op 1.180,8 miljard Bf. De regering ging uit van een tekort van 345,8 miljard Bf. Nl. 405,4 miljard Bf verminderd met 59,6 miljard Bf die de nationale staat bespaart doordat vanaf 1991 met een zuiver nationale begroting kan gewerkt worden, waaruit de laatste verstrengeling met de begrotingen van de deelgebieden zal verdwenen zijn. Om die begrotingsdoelstelling te bereiken, diende de regering 63,654 miljard Bf besparingen te vinden. Haar taak werd vergemakkelijkt door de gunstige economische conjunctuur en door de stabiliteit van de rente als gevolg van de koppeling van de Bf aan de DM. Het tekort zou aangezuiverd worden door maatregelen ter bestrijding van de fiscale fraude en ontwijking (5,8 miljard Bf), de afbouw van een reeks economische stimuli (6,2 miljard Bf), de verhoging van de accijns op dieselolie (1,8 miljard Bf) en 2,6 miljard Bf extra-inkomsten van niet-fiscale aard. Als gevolg van een akkoord met de sociale partners over de financiering van het stelsel van de sociale zekerheid werd het mogelijk de overheidssubsidies voor 1991 met 21 miljard Bf te verminderen. Het beheer van de schuld zou 15 miljard Bf opleveren en diverse besparingen in de departementen 11,3 miljard Bf. De sociale departementen leverden 1,316 miljard Bf in en Volksgezondheid 1,7 miljard Bf. De begroting van Landsverdediging steeg nominaal lichtjes t.o.v. 1990. Bij de oppositie overheerste de mening dat de regering er zich te gemakkelijk vanaf gemaakt had, omdat de verkiezingen mogelijk vervroegd zouden kunnen plaatsvinden.

De executieven zetten hun eigen beleid voort, daarin gehandicapt door de moeilijke financiële situatie van de nationale staat, die ook een deel van zijn schuld op de Gemeenschappen en Gewesten overdroeg. De Vlaamse regering gaf daarbij blijk van een eigen beleidsvisie. Er is een duidelijke accentverschuiving merkbaar in de richting van een beter overheidsmanagement, gekoppeld aan budgettaire orthodoxie. Verder is er een verschuiving merkbaar in de richting van het milieubeleid, het openbaar vervoer en de sociale sector.

Aan Franstalige kant werkte de splitsing tussen Gewest(en) en Gemeenschap remmend op het beleid. Dat kwam duidelijk tot uiting in het aanslepend conflict tussen de Franse Gemeenschapsregering en de stakende leerkrachten. De oplossing van het conflict werd bemoeilijkt door de beperkte financiële mogelijkheden van de betrokken regering. Het bracht een nieuwe discussie op gang tussen voor- en tegenstanders van samenvoeging van Gewest en Gemeenschap, (zoals dat aan

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

Vlaamse kant gebeurde) en de regionalisten die voor het eigen gewest meer bevoegdheden opeisten.

In het Brusselse Gewest verschafte de machtsdeling naar het voorbeeld van de situatie op nationaal vlak de Vlamingen voor het eerst sinds het ontstaan van België een zekere macht. Vooralsnog heeft de Brusselse regering vooral organisatorische problemen, terwijl de afhankelijkheid voor bepaalde materies van subsidies vanwege de Vlaamse en Franse Gemeenschap soms remmend werkt.

V. Migrantenbeleid

Uitgaande van de eerste nota van Koninklijk Commissaris voor het Migrantenbeleid Mevr. P. D'Hondt (d.d. 15 nov. 1989) nam de regering voor haar beleid als optie aan dat de meeste migranten in België zouden blijven en dat maatregelen noodzakelijk zijn om de inpassing te bevorderen. Met de uitwerking van die vaststelling in de vorm van een coherent beleid, zoals in genoemde nota voorgesteld werd, vlotte het echter minder goed. De meeste partijen aarzelden maatregelen te treffen die achteraf onomkeerbaar zouden zijn, zonder dat vaststond of de beoogde integratie ook zou bereikt worden. Er bestond ook vrees voor de reacties van de bevolking op bepaalde voorgestelde maatregelen. Tenslotte was er ook een budgettair probleem.

Dat integratieconcept werd heftig gecontesteerd door het Vlaams Blok, dat in de loop van 1990 met diverse acties en zgn. moskeeënwandelingen tegen de genomen opties ageerde. Na rellen als gevolg van één van dergelijke wandelingen, werd in Borgerhout op 21 oktober een 80-jarige man door een Marokkaanse jongen doodgeslagen.

Aansluitend bij voornoemde nota van Mevr. P. D'Hondt werd een Interministeriële Conferentie voor het Migrantenbeleid samengesteld, die tot taak kreeg de voorstellen uit de nota- D'Hondt in beleidsmaatregelen om te zetten. Alle ministers en staatssecretarissen die bij de migrantenproblematiek betrokken zijn en alle beleidsniveaus werden in de conferentie vertegenwoordigd.

Om de integratie te bevorderen werd besloten dat migranten van de derde generatie automatisch Belg zouden worden, indien ze blijk geven van integratiebereidheid. Ook het aanbod aan taalcursussen werd opgevoerd en de mogelijkheden voor beroepsopleiding ten gunste van werkloze migranten.

Het voorstel om de integratie te bevorderen door een representatief orgaan te creëren waarmee overleg zou mogelijk worden, zorgde voor enige problemen. Zonder een beslissing van de regering af te wachten, startte de Imam van de Grote Moskee in Brussel met de voorbereiding van verkiezingen voor zo'n Hoge Raad van de Islam. Er werden inschrijvingslijsten geopend waarop zich uiteindelijk ongeveer 1/3 van de moslims inschreef. De voorbereidingen werden aanvankelijk voortgezet, ook nadat de regering had laten weten hiermee niet te kunnen instemmen. Pas na een officieel schrijven van Minister van Justitie Wathelet d.d. 27 maart werden de voorbereidingen stopgezet. Alles werd uiteindelijk toegeschreven aan

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

een misverstand. De regering besliste in de loop van april zelf een voorlopige Hoge Raad samen te stellen die de verkiezingen zou voorbereiden.

Het voorstel overheidsbetrekkingen toegankelijk te maken voor migranten werd beperkt tot de mogelijkheid niet-Belgische contractuelen aan te werven. Hier speelde de vrees mee voor reacties van de eigen bevolking.
Begin juni stelde Mevr. D'Hondt haar tweede migrantenrapport voor. Het bevatte een reeks voorstellen om het samenleven van migranten en autochtone bevolking harmonischer te laten verlopen. De klemtoon lag op praktische maatregelen om de woon- en werksituatie te verbeteren : huisvesting, tewerkstelling, opleiding, jongerenwerking, gezondheidszorg en gemeentelijk beleid. In het totaal werden 181 voorstellen geformuleerd. De nota bevatte ook adviezen om het gevoel van onveiligheid in bepaalde wijken te bestrijden. Tenslotte werd aan het Brusselse en Waalse Gewest de raad gegeven initiatieven te nemen, omdat aan Franstalige zijde weinig gebeurt in de strijd tegen kansarmoede.

In september werd een SP-nota bekend waarin het gevoerde beleid geëvalueerd werd. Daaruit bleek dat de nationale regering weinig concrete maatregelen genomen had, maar de meeste voorstellen wel aan het behandelen was. De Vlaamse regering kon bogen op de meest concrete realisaties, vnl. op het vlak van tewerkstelling en sociale huisvesting. Initiatieven in het onderwijs bleven nog achterop. In het Brusselse Gewest had de Vlaamse Gemeenschapscommissie verder gewerkt in het spoor van vroegere initiatieven. De Franstalige gemeenschap bleef in gebreke, zowel in Brussel als in Wallonië.

In oktober, voorafgaand aan de aangekondigde derde nota die een evaluatie zou omvatten van de toestand en de realisaties, maakte Mevr. D'Hondt een blauwdruk bekend voor een permanent migrantenbeleid. Belangrijk daarin was vooral de optie om het migrantenbeleid te hervormen en te splitsen in een toelatingsbeleid (dat nationaal zou blijven) en een minderheden- of inpassingsbeleid (dat tot de bevoegdheid van de Gewesten zou behoren).

Het aangekondigde derde rapport werd op 18 december aan de pers voorgesteld. Het bestond uit 3 cahiers. Het eerste was gewijd aan de opvolging van de voordien geformuleerde voorstellen, het tweede behandelde de financieel-economische aspecten van het te voeren migratenbeleid in België en het derde ging over het verband tussen immigratie- en gezondheidsbeleid in de Franse Gemeenschap. Vooral de tweede nota genoot veel aandacht omdat uit computersimulaties van de diensten van Mevr. D'Hondt gebleken was dat een coherent integratiebeleid op termijn efficiënter én goedkoper was voor het gastland dan een "laissez-aller"-beleid of een beleid om terugkeer op grote schaal aan te moedigen.

VI. Abortus en mini-koningskwestie

Koning Boudewijn bemoeide zich op een ongewone manier met de bekrachtiging van de wet Herman-Michielsens /Lallemand. De nieuwe wet, die abortus in bepaalde gevallen niet langer strafbaar stelt, werd op 29 maart door een meer-

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

derheid van de volksvertegenwoordigers goedgekeurd. De regeringspartijen stemden verdeeld : CVP en PSC stemden tegen, de VU stemde verdeeld, terwijl PS en SP het voorstel samen met de oppositie (behalve het Vlaams Blok, dat ook tegenstemde) goedkeurden. De vorst, die - zelf kinderloos - reeds in zijn Nieuwjaarstoespraak tot de overheden van het land aandacht gevraagd had voor het ongeboren leven, weigerde de wet te bekrachtigen. Hij riep daarbij zijn persoonlijk geweten in. Om uit de constitutionele crisis te geraken, stelde de ministerraad op 3 april in overleg met de vorst diens onmogelijkheid vast om te regeren. Op basis van art. 82 van de Grondwet werd het wetsontwerp vervolgens door de ministerraad bekrachtigd, afgekondigd en bekend gemaakt. In zijn zitting van 4 april heeft de ministerraad vervolgens de Kamer van Volksvertegenwoordigers en de Senaat in verenigde Kamers bijeengeroepen op 5 april, om op basis van art. 82 van de Grondwet en met toepassing van de Wet van 19 juli 1945 een einde te stellen aan die staat van onmogelijkheid tot regeren.

Deze procedure heeft nogal wat vragen opgeroepen bij juristen, maar voorkwam een constitutionele crisis. Een aantal verkozenen vroegen n.a.v. deze gebeurtenissen om een beperking van de koninklijke functie. Premier Martens kondigde structurele maatregelen aan om zo'n situatie in de toekomst te vermijden. Daar kwam evenwel naderhand niets van terecht, mede omdat de CVP zich opwierp als verdediger van de koning.

Op zaterdag 29 augustus opende Boudewijn als langst regerend aanwezig staatshoofd de Wereldtop voor Kinderen in New York, een organisatie van UNICEF, het kinderfonds van de Verenigde Naties. In zijn toespraak verwees hij indirect naar zijn standpunt inzake legalisering van abortus. Hij pleitte tevens voor een bescherming van het kind die verder zou gaan dan het lichamelijke en geestelijke welzijn, maar ook op het emotionele zou afgestemd zijn.

VII. Justitie

Het departement van Justitie kwam herhaaldelijk op negatieve wijze in het nieuws. Dat was het gevolg van de achterstand in de behandeling van de dossiers (veroorzaakt door de archaïsche werkwijze die zelf mede veroorzaakt wordt door het ontbreken van moderne apparatuur). Er waren ook looneisen maar er waren vooral twijfels gerezen over de competentie en de efficiëntie van bepaalde diensten binnen het gerecht en over de integriteit van sommige magistraten binnen die diensten.

Het uitblijven van resultaten in het onderzoek naar de Bende van Nijvel, leidde tot de oprichting van een parlementaire onderzoekscommissie, waarvan de werking na 2 jaar verzandde toen ze zich uiteindelijk meer met de inhoud van het dossier ging bezig houden, dan met het onderzoek naar wat er structureel misgelopen was. De commissie bracht waardevolle informatie aan i.v.m. de werking van diverse instellingen en diensten van de overheid. Het eindrapport werd op 2 mei vrijgegeven. Uit dat rapport bleek de behoefte aan beleidsformulering, aan

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

centralisatie en vooral aan coördinatie. Een reeks voorstellen werden geformuleerd om de werking van de diensten te verbeteren.

Aansluitend bij dat rapport stelde premier Martens op voorstel van Minister van Binnenlandse Zaken L. Tobback (SP) op 5 juni een reeks maatregelen voor om de politiediensten en het gerecht te saneren. Daartoe behoorden de demilitarisering van de rijkswacht, een betere coördinatie van het politiebeleid, nauwere samenwerking tussen de Minister van Justitie en de procureurs-generaal, de herwaardering van de functie van de gemeentepolitie en een betere controle op de inlichtingendiensten. Het werk van de onderzoekscommissie, de opeenvolgende initiatieven om de toestand te saneren, het bekend worden van nieuwe feiten en het bestaan van een geheim netwerk uit de Koude-Oorlogstijd (Gladio, bekendgemaakt op 9 november) buiten medeweten van de regering, hield de politiediensten en het gerecht het hele jaar door in een onprettige sfeer.

Op 3 september kloeg procureur-generaal A. Van Oudenhove bij de opening van het gerechtelijk jaar voor het Hof van Beroep te Brussel de onverantwoordelijkheid aan van diegenen die het hele gerechtelijk apparaat verdacht maakten. Die tussenkomst dient mede gezien te worden tegen de achtergrond van de talrijke indiscreties van de leden van de zgn. Bende-commissie.

Belangrijke wetgevende initiatieven waren de goedkeuring door de Senaat van een wet waardoor de meerderjarigheid op 18 jaar gebracht wordt (10 januari), een ontwerp op de bescherming van de privacy in gegevensbanken waardoor de opgeslagen informatie enkel voor welbepaalde doeleinden mag gebruikt worden, een nieuwe huurwet waarbij de woonzekerheid van de huurder vergroot werd, maar waarover de eigenaars verontrust waren en de introductie in de politiediensten van hulpsets die onweerlegbaar bewijsmateriaal zullen leveren ten gunste van slachtoffers van sexueel geweld.

Voor een globale oplossing m.b.t. feiten en vergissingen begaan tijdens en na Wereldoorlog II was er ook dit jaar geen ruimte, hoewel de 60/40-feesten ter ere van koning Boudewijn hiertoe een geschikte gelegenheid konden zijn en het staatshoofd zelf in zijn 21 juli-rede op deze aanslepende toestand alludeerde. Premier Martens sloot echter op 11 oktober een veralgemeende amnestiemaatregel nagenoeg uit en hield het bij de oplossing van individuele dossiers.

Tenslotte waren er enkele gerechtelijke zaken die veel aandacht trokken. In de zwendel rond de verwerking van nucleair afval door het Studiecentrum voor Kernenergie werden op 3 oktober voor de correctionele rechtbank van Turnhout zware straffen uitgesproken tegen de twee hoofdbeklaagden. En op 5 december begon na 6 jaar gerechtelijk onderzoek voor de correctionele rechtbank in Brussel het zgn. ziekenfondsproces, waarin 8 financieel verantwoordelijken van alle ziekenfondsen (met uitzondering van de beroepsziekenfondsen) terecht stonden voor verduistering en/of manipulatie van gelden van het Rijksinstituut voor Ziekte en Invaliditeitsverzekering (RIZIV) (voor de periode '79-'82 alléén ging het om een

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

bedrag van 2,3 miljard Bf) met de bedoeling vermindering van de subsidies aan hun instellingen te voorkomen.

VIII. Onderwijs

De overheveling van de bevoegdheid inzake onderwijs naar de gemeenschappen én de uitvoering van de Financieringswet, waardoor Vlaanderen middelen ontvangt die geleidelijk méér in verhouding staan tot zijn bevolkingsaantal, hadden tot gevolg dat de problemen zich in beide landsdelen anders stelden.
In Franstalig België werd de overheid geconfronteerd met financiële problemen als gevolg van verminderde middelen, gekoppeld aan grotere lasten (door de denataliteit). De noodzaak tot besparingen, een mogelijke afslanking en de afwijzing van elke loonsverhoging leidden tot grote sociale onrust. De vraag om een groter deel van het nationaal geïnde kijk- en luistergeld naar de Gemeenschappen door te storten, werd door de Vlaamse partijen afgewezen indien daar geen grotere bevoegdheden tegenover stonden. Op 21 mei gingen de Franstalige leerkrachten een eerste keer in staking om hun eisen kracht bij te zetten. De protestacties sleepten wekenlang aan, weliswaar zonder veel harde resultaten.

In het najaar werd opnieuw gemobiliseerd. De eisen werden herhaald. Op 22 oktober brak een nieuwe staking uit. Grote betogingen van de Franstalige leerkrachten in Brussel, steun- en protestbetogingen van ouders die de opleiding van hun kinderen in het gedrang zagen komen, brachten echter geen oplossing. Na verschillende mislukte onderhandelingen werden de stakingen op 27 november door de syndicaten stopgezet omdat de christelijke leerkrachten de regeringsvoorstellen, uitgewerkt in een akkoord tussen PS-voorzitter Spitaels en zijn PSC-collega Deprez, aanvaardden. Die hielden o.a. een selectieve beperkte loonsverhoging in en de belofte dat tot 1992 niet aan de tewerkstelling zou geraakt worden.

Aan Nederlandstalige kant werd de aanpassing van de onderwijsstructuren voortgezet. De vernietiging door de Raad van State van de wettelijke basis voor het eenheidstype in een aantal scholen uit het secundair onderwijs op klacht van het Interprovinciaal Oudercomité (IPOC) (27 februari), wijzigde niets ten gronde. De nood aan een eenheidsstructuur werd door de scholen niet in vraag gesteld. Die structuur werd samen met een reeks andere materies m.b.t. het secundair onderwijs definitief geregeld in het kader van het zgn. "dinosaurus- of lentedecreet", dat door de Vlaamse Raad op 7 juli goedgekeurd werd. Het bracht enige vereenvoudiging en een grotere structurering in het secundair onderwijs. De belangrijkste elementen hielden verder verband met de financiering van de werkingskosten en de scholeninfrastructuur, de inspraak in het algemeen onderwijsbeleid en in het beleid van de afzonderlijke scholen, en de hervorming van het kunstonderwijs.

In het gemeenschapsonderwijs besliste de Autonome Raad voor het Gemeenschapsonderwijs (ARGO) 374 lokale schoolraden op te richten. Zij zouden vanaf 1 april 1991 de inrichtende macht worden van de lokale gemeenschapsscholen.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

In het najaar werd de hervorming van het hoger onderwijs aangevat. Drie doelstellingen stonden daarbij voorop: de inhoudelijke hervorming van het universitair onderwijs, de financiering ervan en de verdere spreiding. Op 23 oktober maakte bekend dat de partijvoorzitters Van Rompuy (CVP), Vandenbroucke (SP) en Gabriëls (VU) een politiek akkoord bereikt hadden over de expansie van de universiteiten. De belangrijkste beslissingen betroffen de integratie van de Ekonomische Hogeschool Limburg in het Limburgs Universitair Centrum en de oprichting van de kandidaturen Toegepaste Wetenschappen in Kortrijk, als een gezamenlijk initiatief van de UFSIA en de KU Leuven en de oprichting van een kandidatuur Biotechnologie (Landbouwwetenschappen) in het RUCA. De universiteiten reageerden vrij sceptisch. Begin december maakte minister D. Coens zijn decreet op het universitair onderwijs bekend. De studenten reageerden met protestacties tegen enkele voorgenomen beslissingen zoals de eventuele toelatingsproef, maar ook de universitaire wereld was niet onverdeeld gelukkig met de inhoud.

Ook de basiseducatie kreeg een eigen decretale omschrijving, de eerste Vlaamse collectieve arbeidsovereenkomst (CAO) voor het onderwijs zag het licht (met een opslag voor de kleuterleidsters), het vak geschiedenis werd lichtjes opgewaardeerd in het secundair onderwijs en mgr. Daelemans werd aan het hoofd van het katholiek onderwijs opgevolgd door de Vlaamse André De Wolf en de Franstalige Baudouin.

IX. Milieu

De milieuproblematiek kwam in 1990 aan bod op alle bestuursniveaus. Bij beleidsbeslissingen werd er rekening mee gehouden en ongeveer alle partijen wezen in standpunten en/of congressen op de noodzaak zo snel mogelijk tot afdoende oplossingen te komen. Nieuw was het feit dat de twee grote syndicaten elk in hun congres aandacht schonken aan de problematiek. Het ACV deed dat in zijn vierdaags congres in De Haan (25 - 28 april) en het ABVV in zijn congres van 18 en 19 mei te Antwerpen. Voor het eerst was daar een nieuw geluid te horen doordat de stelling aanvaard werd dat de milieuproblematiek even belangrijk is als economische groei, sociale vooruitgang en tewerkstelling. De internationalisering en de schaalvergroting van de milieuproblemen (broeikaseffect, ozongat, ecologische rampgebieden in Oost-Europa..) waren aan dat alles niet vreemd.

In uitvoering van de afspraken op de Tweede Noordzeeconferentie in Londen, zette België het dumpen van industrieel afval in de Noordzee en de afvalverbranding op zee stop, terwijl beslist werd de produktie van CFK's in 2000 volledig te beëindigen. Begin februari werd België in een milieurapport van EG-commissaris Ripa di Meana veroordeeld voor het overtreden van een hele reeks milieunormen (47 overtredingen waaruit 11 verwijzingen naar het Hof van Justitie voortvloeiden). Het rapport verwekte in de regering heel wat beroering toen bekend werd dat de meeste overtredingen het gevolg waren van het niet-uitvoeren van de EG-richtlijnen door het Brusselse Gewest en van manke afspraken tussen de verschil-

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

lende bestuursniveaus. De regering bleek niet over de mogelijkheid te beschikken om de deelgebieden te sanctioneren indien die hun verplichtingen niet na komen. Om hieraan te verhelpen vroeg staatssecretaris Miet Smet de invoering van een evocatierecht ten gunste van de overheid. In afwachting van een regeling in het kader van de staatshervorming werden stappen ondernomen om de samenwerking met de Gewesten en tussen de Gewesten onderling te verbeteren. Zo werden die voor de Derde Noordzeeconferentie (Den Haag, 7/8 maart 1990) in de nationale delegatie opgenomen en werden de afspraken tussen nationale en gewestelijke overheid nadien in akkoorden vastgelegd. Wallonië en Brussel werden rechtstreeks betrokken bij de onderhandelingen over de Waterverdragen met Nederland, waarvan het ontwerp reeds in 1975 geparaffeerd was, maar de uitvoering op zich laat wachten omdat Nederland een betere kwaliteit van het Maas- en Scheldewater wil. Op 5 juni werd door een wijziging in het Waalse standpunt een kleine doorbraak bereikt in de onderhandelingen over de zuivering van de stroombekkens.

Op nationaal vlak werden de lozingsnormen voor afvalwater aanzienlijk strenger gemaakt. Om tegen 1995 het beoogde resultaat te bereiken, werd beslist het gebruik van de autocatalysator fiscaal te stimuleren en werden de zuurstofnormen in verkeerstunnels aangepast.

In Vlaanderen werd op 14 februari door minister T. Kelchtermans het MINA-plan 2000 voorgesteld, het eerste geïntegreerde milieubeleidsplan voor Vlaanderen. In dat kader pasten een reeks concrete maatregelen die moeten toelaten de genomen opties uit te voeren. Op 21 maart keurde de Vlaamse regering een voorontwerp goed dat voorziet in de oprichting van een mestbank. Om de uitvoering van de plannen inzake waterzuivering mogelijk te maken, richtte de Gewestelijke Investeringsmaatschappij voor Vlaanderen de nv Vlaamse Milieuholding op, die een aantal taken van OVAM (de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij) en VMZ (de Vlaamse Maatschappij voor Waterzuivering) overneemt. Vanuit die holding werd begin april Aquafin opgericht, een gemengd bedrijf, dat over een periode van 20 jaar 157 miljard fr. in infrastructuur zal investeren. De Raad van State had enkele vragen over garanties inzake eigendomsrecht, toezicht en het in handen houden van het beleid, maar die werden door minister van Leefmilieu T. Kelchtermans weggewuifd. De rol van de VMZ (die voorheen tegelijk bouwheer en controlerend orgaan was) werd herzien. Ook hier waren vragen gerezen bij de efficiëntie van de organisatie, de politieke benoemingen, het personeelsverloop en de beperkte middelen. Er werd gepland vanaf 1991 het huisvuil selectief op te halen. Eind april werd door OVAM Indaver opgericht dat industrieel afval zou gaan verwerken. Begin juni werd een bosdecreet van kracht, dat de eigenaars een beheerplan oplegt maar ook tegemoetkomingen voorziet.

X. Verkeer en infrastructuur

Op het vlak van verkeer en infrastructuur werden een aantal opties genomen die een gunstige invloed zouden moeten hebben op de luchtvervuiling, het file-

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

probleem en de verkeersveiligheid. De nationale en regionale beleidsinstanties zaten daarbij meestal op dezelfde lijn.

In het begin van het jaar was er nogal wat te doen rond de aanleg van de supersnelle trein (SST). Uiteindelijk werd beslist in Vlaanderen zoveel mogelijk de bestaande tracés te volgen, terwijl men in Wallonië een aantal nieuwe beddingen zou aanleggen. Daartoe werden de betrokken gewestplannen door de regeringen in herziening gesteld. In Vlaanderen werden daaraan milieu-effectrapporten (MER) en verplichte hoorzittingen gekoppeld. De protesten tegen de aanleg bleven hoofdzakelijk beperkt tot milieuactivisten, aangelanden en een aantal politici.

Opgemerkt was ook de wet op de verkeersveiligheid die minister van Verkeer J.-L. Dehaene op 4 juli liet goedkeuren. Het pakket maatregelen omvatte o.m. een speciale opleiding voor jonge chauffeurs, een verlaging van het toegelaten alcoholgehalte in het bloed van 0,8 tot 0,5 pro mille en de invoering van een rijbewijs-met-punten. Er kwam verder een fundamentele ingreep in het verkeersbeleid: vanaf 1 januari 1991 zouden fietsers volwaardige weggebruikers worden. De aanpassing van een aantal reglementen moet hen beter beschermen in het verkeer.

Minder goed verging het de plannen om de mogelijkheden van Sabena te verruimen via de oprichting van Sabena World Airlines, waarin Sabena, KLM en British Airways zouden samenwerken. Behalve de tegenwerking van de Franstaligen, die zich vooral tegen een versterking van het Nederlandstalige element verzetten, kwamen er ook opwerpingen van de Europese Commissie.

Op regionaal vlak voerde vooral Minister van Openbare Werken en Verkeer J. Sauwens een innoverend beleid. De overdracht van een deel van de bevoegdheden inzake verkeersbeleid naar de Gewesten maakte een efficiëntere organisatie van bepaalde diensten mogelijk. Stads- en streekvervoer werden geïntegreerd door de oprichting van één maatschappij (in Vlaanderen "De Lijn"), waardoor het mogelijk werd de aansluitingsmogelijkheden op mekaar af te stemmen, de tarieven te uniformiseren en een reeks maatregelen te nemen die het openbaar vervoer binnen afzienbare tijd aantrekkelijker moeten maken voor de gebruiker. Het afremmen van de snelheid van het verkeer, gekoppeld aan kleinschalige initiatieven zoals de aanleg van fietspaden, herinrichting van wegen en gevaarlijke kruispunten enz. moet de verkeersveiligheid over enkele jaren verhogen.

XI. Vlaamse administratie

De Vlaamse Raad keurde op 7 december het decreet goed dat aan de Vlaamse administratie een nieuwe structuur geeft. Aan de basis daarvan lag een studie van scheidend secretaris-generaal Etienne De Ryck, die opteerde voor een matrixorganisatie waardoor er een ministerie van de Vlaamse Gemeenschap wordt opgericht met zes departementen. Die laatste werken behoorlijk autonoom en worden geleid door zes secretarissen-generaal, die samen een college vormen. Nieuw is ook het "mandaatsysteem", waardoor beloftevolle ambtenaren een tijdelijke staffunctie kunnen uitoefenen.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

XII. Andere

Bij de belangrijke wetgevende initiatieven dient eerst de nieuwe pensioenwet vermeld te worden. Na goedkeuring in het parlement werd ze in strijd bevonden met de EG-richtlijnen inzake gelijke behandeling van vrouwen en mannen. Men loste het probleem op door beide geslachten de pensioenleeftijd vrij te laten kiezen. Ze werd in die vorm goedgekeurd maar biedt in feite geen antwoord op de verwachte bevolkingsveroudering.

De goedkeuring van een nieuwe ziekenfondswet dient bekeken te worden in de context van een dreigende rechtsvervolging tegen de ziekenfondsen, die in België nauwe banden hebben met de christen-democratische en socialistische partijen. Er stelde zich duidelijk een probleem inzake controle, afbakening van bevoegdheden en structuur. Voor de regeling van het eerste en het derde punt was er vrij grote eensgezindheid. De regeling van het tweede punt raakte echter in essentie niet aan de belangen van de zuilen en bleef omstreden. De nieuwe wet, die op 6 augustus werd goedgekeurd, bezorgde de ziekenfondsen een nieuw wettelijk statuut en regelde de controle op hun boekhouding.

Er werd ook een meldingsplicht ingesteld voor overnamen van bedrijven boven 3 miljard Bf.

De Vlaamse regering uitte zware kritiek op het tienjarenplan van de NMBS, het zgn. STAR-21-plan, omdat daarin de belangen van het Vlaamse gewest te weinig zouden zijn vervat.

XIII. Buitenland

Zaïre. De moeilijkheden met Kinshasa, die in 1988 begonnen waren, hielden aan. Half februari werd gemeld dat de onderhandelingen over de drie zgn. Zaïreakkoorden rond waren. Het ging om een kaderakkoord, een conventie over de ontwikkelingssamenwerking en de oprichting van een bilateraal ontwikkelingsfonds. Dat laatste zou gespijsd worden met de intresten op de resterende Zaïrese handelsschuld van 12 miljard Bf en zou door beide landen samen beheerd worden. De middelen zouden gebruikt worden voor plattelandsontwikkeling, de opleiding van technici, het onderwijs en de uitbouw van verkeers- en communicatie-infrastructuur. Het akkoord werd door de Belgische delegatie op 27 mei in Kinshasa ondertekend. Eind mei raakte evenwel bekend dat Zaïrese elitetroepen op 11 mei op de universitaire campus van Lubumbashi een bloedbad aanrichtten onder de studenten. De Belgische eis om een internationale onderzoekscommissie de ware toedracht te laten uitzoeken, leidde tot een nieuwe diplomatieke crisis. Op 22 juni verbrak president Mobutu de gesloten akkoorden.

Rwanda. Als reactie op de inval van het Rwandees Patriottisch Front in het Afrikaanse Rwanda op 30 september, besloot de regering 600 paracommando's te sturen. Officieel gebeurde dat om de Belgische ontwikkelingshelpers in dit vroegere mandaatgebied van België te beschermen en te evacueren. Eerder ongewoon reis-

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

de premier Martens met de ministers M. Eyskens (Buitenlandse Zaken) en G. Coëme (Landsverdediging) op 14 oktober naar Nairobi in een poging door middel van pendeldiplomatie tussen de hoofdsteden van verschillende betrokken staten tot een staakt-het-vuren te komen. Hun tussenkomst leidde op 17 oktober tot het akkoord van Mwanza, waarin beide partijen zich akkoord verklaarden de wapens neer te leggen en onderhandelingen aan te vatten. Het bestand werd bijna onmiddellijk geschonden, maar liet de regering toe haar troepen terug te trekken.

Achteraf lekte uit dat de Belgische interventie mede tot stand kwam als gevolg van een brief van koning Boudewijn aan premier Martens, die deze brief - met toestemming van de vorst - in beperkte kring binnen de regering bekend maakte. Die indiscretie deed stof opwaaien omdat hierdoor "de Kroon ontbloot" werd. De interventie van koning Boudewijn zou o.m.te maken gehad hebben met diens belangstelling als katholiek vorst voor een katholiek ontwikkelingsland dat lange tijd door België bestuurd werd. Het laten uitlekken van de brief zou mogelijk een reactie geweest zijn van vrijzinnige kringen.

Gijzelingszaak. De gijzeling van de SILCO-opvarenden dateerde al van 1985. Half april werden de 3 overblijvende Franse gegijzelden vrijgelaten. De Belgische topdiplomaat J. Hollants van Looke zette zijn onderhandelingen voort. Ook minister Urbain (PS) nam initiatieven. Op 23 december bekwam een VU-delegatie (J. Gabriëls en H. De Belder) in Lybië van president M. el Kadhafi dat hij een oproep deed om de vier Belgische gijzelaars vrij te laten. Na de ondertekening van een handelsakkoord met Lybië en de vrijlating van de in België opgesloten Palestijnse terrorist Saïd Nasser, leek niets de vrijlating nog in de weg te staan. De onthullingen over de toedracht van deze vrijlating (de affaire-Khaled) zorgde in 1991 voor ernstige politieke incidenten binnen en buiten de Belgische regering.

Irak. In de loop van het jaar escaleerden de financiële en territoriale betwistingen tussen Irak en Koeweit tot een oorlog. Op 2 augustus bezetten Iraakse troepen het emiraat. Op 6 augustus kondigden de VN een handelsembargo af tegen Irak en een dag later begonnen de Amerikanen een troepenmacht op te bouwen in de Golf, na een verzoek daartoe van Saoedi-Arabië. Het conflict escaleerde toen Saddam Hoessein op 17 augustus de westerlingen in Irak in gijzeling nam. Ook België raakte daardoor bij de situatie betrokken. De regering besloot na veel politieke spanningen drie marineschepen naar de Golf te sturen om de vloot te versterken die het handelsembargo moest doen naleven. Later volgden nog 4 militaire transportvliegtuigen om vluchtelingen te evacueren en een fregat. De houding van de regering lokte kritiek uit in binnen- en buitenland, vooral toen België weigerde munitie te verkopen aan Groot-Brittannië. Op 21 november vertrok een delegatie van zeven parlementsleden naar Bagdad. Ze werd geleid door ex-diplomaat en VU-senator Hans De Belder en tekende er een politieke verklaring waarin aangedrongen werd op onderhandelingen. In de verklaring werd ook verwezen naar de Palestijnse en Libanese kwesties. De toespraak van koning Boudewijn,voor het Algerijnse Parlement op 27 november, waarin hij voor een oplossing pleitte van

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

de Palestijnse kwestie, gaf op het beslissende ogenblik een gunstige wending aan het verloop van de missie.

Op 2 december kwamen alle Belgische gijzelaars in België aan. Op 29 november stemde de Veiligheidsraad van de VN een resolutie waardoor alle middelen mochten gebruikt worden om Irak uit Koeweit te verdrijven indien dat land Koeweit niet ontruimd had tegen 15 januari 1991. Het gevaar voor een grootschalig militair conflict werd daardoor tegen het jaareinde reëel.

IRA-verdachten. In juni werd de vermeende IRA-terroriste Donna Maguire in Meerle gearresteerd, waarna ze in december aan Nederland werd uitgeleverd. Drie andere IRA-leden werden eveneens in die maand gevat door de Antwerpse rijkswacht; zij worden beticht van bendevorming.

XIV. Koninklijk huis

Op 7 september 1990 werd koning Boudewijn 60 jaar. Op 17 juli 1991 zou hij bovendien 40 jaar over België regeren. Omdat beide data minder dan één jaar uit mekaar liggen, werd besloten de festiviteiten te koppelen. Verschillende comités - zowel binnen als buiten de regering - zouden de festiviteiten naar aanleiding van de "60 - 40 feesten" coördineren. Zoals bij vroegere huldigingen weigerde de vorst ook ditmaal persoonlijke geschenken. In de plaats daarvan werden de financiële middelen van de Koning Boudewijn-Stichting verhoogd (ten gunste van maatschappelijke en culturele projecten), terwijl ook aandacht uitging naar initiatieven om jongelui aan weerszijden van de taalgrens dichter bij mekaar te brengen en te boeien rond actuele problemen.

Door de feesten en wat daaraan vooraf ging stond het vorstenhuis in de loop van 1990 herhaaldelijk in de belangstelling. Ook zonder deze feesten drukte koning Boudewijn zijn stempel op het politieke gebeuren van 1990.

Op 11 mei ontving koning Boudewijn vanwege de Universiteit Antwerpen een eredoctoraat in de Toegepaste Economische Wetenschappen. In zijn slottoespraak vroeg hij aandacht voor de kansarmen in België en in de EG.

Uit een opiniepeiling van het Instituut voor Advies inzake Opiniepeiling (IAO) van eind juni bleek dat de bevolking in meerderheid overtuigd is van nut van het koningschap in België. 61,4% van de bevolking vond dat België een koning nodig heeft; 21,8% vindt dat overbodig en 16,7% staat er onverschillig tegenover. De tegenstanders van de monarchie zijn vooral terug te vinden onder de Waalse intellectuelen, de Vlaams-nationalisten en de Vlaamse socialisten.

XV. Politieke partijen

De wrevel van de bevolking t.o.v. de politieke wereld werd opnieuw gevoed door tal van schandalen. Het parlementair onderzoek naar de bende van Nijvel kreeg uitlopers tot in de Staatsveiligheid, de gerechtelijke politie en bepaalde politieke kringen. Het onderzoek toonde herhaaldelijk de onmacht aan van de over-

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

heid en de negatieve invloed van de politieke cultuur van het land op het functioneren van de instellingen. Uit het onderzoek in de zaak-de Bonvoisin bleek dat alle grote partijen betrokken waren bij fraude met verkiezingsdrukwerk. Op 5 oktober begon na veel vertragingsmaneuvers het ziekenfondsproces, dat als gevolg van de verzuiling tot op zekere hoogte ook het proces van de grote politieke partijen werd. Het publiek onthield hieruit vooral de ondoorzichtigheid van het dossier, het gebrek aan controle op de besteding van staatssubsidies en het afwenden van gelden van hun doel, in bepaalde gevallen zelfs het gebruik ervan voor verkiezingsdoeleinden. En dan waren er nog de kleine schandaaltjes zoals het gesjoemel met de gewestplannen waarvoor de betrokken politici pas in laatste instantie toch vervolgd zouden worden.

VU. De partij trachtte in 1990 de negatieve beeldvorming bij het publiek om te buigen, die het gevolg was van de compromissen die gesloten waren bij de regeringsdeelname, het etaleren van de interne verdeeldheid en het uitblijven van nieuwe stappen in de hervorming van de staat. Er werd werk gemaakt van de jarenlang aangekondigde herbronning. Op 12 en 13 mei werd in Leuven het 30-ste partijcongres georganiseerd onder de slagzin "Vrij Vlaanderen, vrije mensen". Het congres moest de partij een nieuw profiel en een nieuw handvest geven. De milieuproblematiek, een thema waarvoor de VU reeds op het einde van de jaren '60 aandacht vroeg, werd officieel tot zesde programmapeiler verheven naast federalisme, welvaart en welzijn, verdraagzaamheid, onafhankelijkheid en vrede. Daarbij aansluitend werd begin september aan de naam Volksunie de verduidelijking "Vlaamse Vrije Demokraten" toegevoegd. De partij wilde daarmee ten overstaan van het publiek afstand nemen van het Vlaams Blok.

Op 3 april overleed D. Vervaet, lid van de Kamer. Hij werd opgevolgd door E. Van Vaerenbergh. Op 28 september volgde J. Van Bree de overleden fractievoorzitter senator en oud-minister R. Vandekerckhove op. Nieuwe fractieleider werd J. Valkeniers. Als opvolger van senator F. Baert, die na Nieuwjaar ontslag zou nemen, werd de Roeselaarse schepen P. Allewaert aangeduid.

SP. Op 13 oktober keurde het kader het regeringsbeleid goed. Het congres, dat onder de slagzin "De SP maakt het waar", in Gent doorging moest de achterban en de buitenwereld overtuigen van de onmisbare inbreng van de SP in het regeringsbeleid. Van fundamenteler belang was het speciale SP-congres van 8 en 9 december te Brussel. Daar werd de socialistische visie op de evolutie van de sociale sector uitgetekend voor de jaren '90. Belangrijk was de conclusie dat de sociale zekerheid alleen nationaal kan blijven indien de grote verschilen inzake medisch verbruik tussen Vlaanderen en Wallonië verkleind worden. De politieke draagwijdte van die stelling werd vergroot doordat ze mede onderschreven werd door de voorzitter van de socialistische ziekenfondsen en de algemeen secretaris van het ABVV.

Staatssecretaris voor Wetenschapsbeleid P. Chevalier werd op 18 januari opgevolgd door E. Derycke. Op 9 september werd bekend dat senator H. Adriaensens

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

op pensioen ging en opgevolgd werd door Mevr. L. Magnus-Maximus. Tenslotte stapte A. Laridon (lid van de Kamer) uit de partij uit ongenoegen om de gebrekkige wijze waarop het officieel onderwijs door de SP verdedigd werd.

PS. De partij kreeg in 1990 af te rekenen met scherpe interne tegenstellingen tussen Waalse regionalisten, die de opheffing van de Franse Gemeenschap vragen, en de voorstanders van een fusie tussen het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschap naar het voorbeeld van de structuur waarvoor de Vlamingen van bij de aanvang geopteerd hadden. De tegenstelling kwam duidelijk naar boven n.a.v. de staking van de Franstalige leerkrachten, maar ze woog ook sterk op het debat over de derde fase van de staatshervorming. In dat kader dient ook het "stilzwijgen" gezien te worden van J. Happart, het boegbeeld van de Wallingantische vleugel van de PS. Binnen en buiten de partij wordt uitgekeken naar de resultaten van het PS-congres dat eind januari 1991 gepland is en waarvan men verwacht dat het duidelijkheid zal scheppen.

De PS werd geplaagd door enkele geruchtmakende schandalen : het parkeermeterschandaal waarbij de Luikse burgemeester E. Close smeergeld ontving, de affaire-Javeau en het ziekenfondsproces waarin o.a. oud-premier E. Leburton terecht stond. De smeergeld-geruchten leidden overigens tot het ontslag van Close ; de Luikse PS duidde schepen Henri Schlitz aan tot zijn opvolger. De "vurige stede" bleef ook in 1990 kampen met financiële problemen.

PVV. De PVV hield op 17 en 18 november te Kortrijk een congres onder het motto "Opnieuw aan de slag". Het vernieuwd sociaal-economisch programma dat daar goedgekeurd werd zou tevens de onderhandelingsbasis worden bij de vorming van een nieuwe regering, waarvoor de PVV klaar heette te zijn.

CVP. Als één der laatste partijen hield de CVP op 6 en 7 oktober in De Haan een congres over economie en ecologie onder het thema "De tijd van slogans is voorbij". De CVP opteerde voor ecologische correcties op het systeem van de vrije markteconomie. Dat hoopt men te bereiken door de aanrekening en de efficiënte verdeling van de kostprijs over de deelnemers aan het economisch proces. De nulgroei van AGALEV en de marktgerichte aanpak van de PVV werden afgewezen. In de jaren '90 moet ruimte gemaakt worden voor een ecologisch herstelbeleid. Senator A. Bens ging met pensioen. Hij werd opgevolgd door W. Vermeulen.

PRL. Op 16 december verkozen de PRL-bestuursleden Antoine Duquesne tot hun nieuwe voorzitter. Daniël Ducarme werd nieuwe ondervoorzitter. Zij vatten hun mandaat aan op 20 januari 1991 en volgen aldus scheidend voorzitter Louis Michel op. Duquesne wordt verantwoordelijk voor het nationale, Ducarme voor de gewestelijke kwesties.

AGALEV. De Vlaamse groenen hielden op 1 en 2 december een congres onder het thema : "De huidige ekonomie voorbij : ekologie !". In hun visie over een groe-

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

ne economie houden de groenen vast aan het principe dat de structuur van de industriële samenleving de oorzaak is van de ecologische problemen van onze tijd. Agalev pleit daarentegen voor een kringloopeconomie en wil een selectieve inkrimping van sommige industriële sectoren.

KP. De KP kende als gevolg van de gebeurtenissen in Centraal- en Oost-Europa een zware identiteitscrisis. De partij zou niet worden opgeheven, maar het tot dan gehuldigde democratisch centralisme zou vervangen worden door "zelfbeherend pluralisme". Een congres zou zich over de nieuwe koers moeten uitspreken.

XVI. Vakbonden

De christelijke vakbond ACV stelde in juli samen met het socialistische ABVV een gemeenschappelijke eisenbundel op voor de onderhandelingen met het oog op een interprofessioneel akkoord 1991-92. Op 27 november ondertekenden zij, samen met onderhandelaars van de werkgevers en het liberale ACLVB, het sociaal akkoord af voor de particuliere sector.

De belangrijkste bepalingen ervan waren een verhoging van het vakantiegeld, de verlenging van het bevallingsverlof met een week voor de moeders en een dag voor de vaders, de verhoging van het minimumloon evenals een optrekking van de jeugdlonen, bovenop de garantie van vrijheid van onderhandelen in de diverse sectoren en ondernemingen.

Eerder bepleitten beide vakbonden het gemeentelijk stemrecht voor migranten. Een en ander bleken ook de veruitwendiging te zijn van het zgn. Groenendaalakkoord, dat inhield dat beide grote vakbonden zoveel mogelijk gezamenlijk zouden optreden tegenover de regering, zowel op centraal als op regionaal vlak.

Binnen de christelijke ambtenarenvakbond laaiden de tegenstellingen over de al dan niet federalizering van de sociale zekerheid op.

XVII. Aribtragehof

Het meest ophefmakende arrest van het Arbitragehof betrof de verwerping van de klacht tegen de Europese zetelverdeling in België. Verscheidene Vlaamsgezinde verenigingen voerden aan dat de bestaande zetelverdeling (13 Nederlandstaligen en 11 Franstaligen) een schending betekent van het principe van de grondwettelijk vastgelegde gelijkheid en van de niet-discriminatie (één man-één stem). De rechters stelden evenwel dat elk kiesstelsel moet worden beoordeeld in het licht van de fundamentele regels en de politieke evolutie van een land, waarmee ze verwezen naar de aan gang zijnde staatshervorming. De Duitstaligen kregen wel gelijk in hun bezwaar tegen de verplichting de voordracht van kandidaturen te laten ondertekenen door vijf parlementsleden of duizend handtekeningen per provincie van het taalgebied. Maar dit was volgens het Arbitragehof niet voldoende om de Europese verkiezingen van juni 1989 te vernietigen.